

Columba v novém

Libor Schröpfer

Vážení přátelé ptactva, dostává se k Vám druhé číslo XII. ročníku informačního zpravodaje Columba. Toto celé číslo je věnováno RNDr. Stanislavu Benedovi a jeho významnému životnímu jubileu. Dlouholetý předseda Západočeské pobočky ČSO při Západočeském muzeu v Plzni se 8. října 2006 dožil v plné svěžesti 75 let. I z tohoto důvodu je změněno pořadí příspěvků v této Columbě. Pro ty co dr. Benedu neznají, což snad u západočeského ornitologa není možné, připomínám, že se jedná o dlouholetého předsedu naší Pobočky a pravděpodobně nejslavnějšího žijícího západočeského ornitologa. V poslední době se dostal do povědomí ornitologické veřejnosti vydáním zásadní ornitologické práce - Dějiny západočeské ornitologie. Není mezi námi nikdo, kdo by Pobočce věnoval tolik času a sil jako právě dr. Beneda. I jeho zásluhou je naše Pobočka tam kde je, aktivní, dynamická, podílející se na programech celé ČSO a plnící i své vlastní programy a projekty.

Znovu bych chtěl připomenout naši internetovou adresu www.zcp-cso.zde.cz, kde je možno najít nejaktuálnější informace o dění v Pobočce. Zároveň bych také upozornil, že tento velmi moderní způsob zjišťování informací není mezi členy naší Pobočky bohužel příliš často využíván. Takže Vás všechny zvu nejen na návštěvu našich stránek, ale i ke společné tvorbě jejich náplně! Zajímají nás Vaše akce k ochraně a výzkumu ptactva, které jste zorganizovali v okolí svého bydliště nebo o nich uvažujete.

Redakce má i nadále zájem o příspěvky, které se týkají plánování a průběhu ornitologických akcí v kraji Plzeňském a Karlovarském. Kdykoliv se můžete se čtenáři Columby podělit o Vaše zajímavá pozorování. Vítány jsou rovněž články, které se týkají Vašich terénních zkušeností např. s praktickou ochranou ptačích druhů.

Případné příspěvky zasílejte na následující adresu: Libor Schröpfer, Husova 302, 345 62 Holýšov. Nejlépe je zasílat příspěvky na e-mail: schropfer@oaplzen.cz. Příspěvky můžete také posílat ve formátu MS WORD na přenosných médiích (disketa, CD či DVD), která samozřejmě vrátím. Případné dotazy mohu zodpovědět na telefonu 379 491 493 (byt – po 19. hodině) nebo na mobilu 732 370 036. Redaktor si vyhrazuje právo příspěvky formálně upravovat bez zásahu do věcného obsahu sdělení. Uzávěrka příspěvků pro jarní číslo je 29. 2. 2007.

Významné jubileum Stanislava Benedy

Libor Schröpfer

Dne 8. října 2006 se dožil 75 let nejvýznamnější západočeský ornitolog RNDr. Stanislav Beneda. Ornitologii se věnuje předlouhých 56 let. Je neuvěřitelné kolik osobností sám představil v oslavných člancích v různých ornitologických časopisech, ale sám nikdy zmíněn nebyl! Na podzim 2001 připravoval tehdejší jednatel Ivan Rucký článek k oslavencovu jubileu do Columby, ale tragická událost v Ivanově životní pouti zabránila otištění. Po pěti letech se dostávám k Ivanovu rukopisu a zjišťuji, že chci psát v podstatě to samé. My oba jsme se se Standou setkali poprvé na jeho pracovišti v Krajské hygienicko-epidemiologické stanici (KHES) Plzeň v areálu fakultní nemocnice na Borech. Ivana i mne přivítal doktor v bílém plášti, který nám oběma věnoval více jak hodinu svého drahocenného času. Mne osobně velmi motivoval, abych napsal svoji práci o hnízdním rozšíření moudivláčka lužního v západních Čechách. Následovalo pozvání na tradiční pondělní pracovní schůzky, tenkrát ještě do Besedy. Tímto setkáním začala spolupráce na poli ornitologie trvajících bezmála čtvrt století. Dodnes vzpomínám na až komorní prostředí oddělení parazitologie, kde Standa pracoval jako vedoucí. Všichni zde věděli, že zde Standa pracuje sice jako parazitolog, ale jeho srdíčko bije pro ornitologii.

Standa se narodil 8. října 1931 v Koterově u Plzně v rodině rolníka jako nejmladší ze čtyř sourozenců. V letech 1937-1942 navštěvoval obecnou školu v Koterově. Již od mládí musel intenzivně pomáhat při pracích na rodinném hospodářství, a to samozřejmě i v době, kdy již byl studentem gymnázia. V roce 1946 si vymohl na rodičích, aby se mohl přihlásit do skautského oddílu. Zde začal navštěvovat přírodovědný kurs a seznámil se s moravským skautem Navrátilem, který sloužil v Plzni jako voják a byl aktivním kroužkovatelem. Ptáci a jejich kroužkování Standu velmi zaujalo a začal je určovat sám podle Jirsíkova klíče. V roce 1950 vstoupil do ornitologické sekce Přírodovědeckého klubu v Plzni. Zde se stýkal se staršími plzeňskými ornitology, od kterých rychle přejímal zkušenosti s chytáním a kroužkováním ptáků. V roce 1951 se stal členem Československé ornitologické společnosti. Na Masarykově gymnáziu v Plzni složil mezitím 5.6.1951 maturitní zkoušku. Poté se hlásil na přírodovědeckou fakultu UK v Praze, ale nebyl přijat. Absolvoval Vyšší jednorocní kurs družstevní v Plzni, zaměřený hlavně na účetnictví. V roce 1951 podal znovu přihlášku na přírodovědeckou fakultu UK prostřednictvím školského odboru tehdejšího Krajského národního výboru, který ji ale nedoporučil a na fakultu vůbec neodeslal. Od srpna 1951 pracoval jako úředník v Mlékařském družstvu ve Stříbře. Odtud odešel v dubnu 1952 v rámci akce „70 tisíc mužů do výroby“ a pracoval jako pomocný technik v Hutním projektu v Plzni. Od 1. října 1952 studoval na Pedagogické fakultě v Plzni obor přírodopis - chemie - zeměpis. 21.6.1955 složil s vyznamenáním státní závěrečnou zkoušku a ve školním roce 1955/56 učil na osmileté střední škole v Údlicích u Chomutova. Pak byl přijat jako asistent pro zoologii na Vyšší pedagogickou školu v Plzni (dříve Pedagogickou fakultu), kde působil dva roky. V té době již pilně organizuje ornitologickou činnost na Plzeňsku. Od roku 1953 do roku 1962 byl jednatelem přírodovědeckého kroužku Osvětové besedy v Plzni. Od 1.9.1958 do 31.8.1961 učil biologii a práce na pozemku na osmileté střední škole na Chodském náměstí v Plzni. Pak učil chemii na střední průmyslové škole strojní v Plzni (od 1.9. do 31.10.1961) a biologii a chemii na střední všeobecně vzdělávací škole v Plzni, ulice Pionýrů (od 1.11.1961 do 31.8.1963). Jako

asistent na vysoké škole i jako učitel byl vystaven silnému politickému tlaku, aby se zřekl svého křesťanského přesvědčení. To bylo pro něj nepřijatelné, a proto odešel ze školství a od 1.9.1963 nastoupil do Krajské hygienické stanice v Plzni. Nejprve pracoval na mikrobiologii tuberkulózy. Od roku 1968 začal budovat oddělení lékařské parazitologie, které vedl až do odchodu do důchodu v roce 1991. Je třeba také připomenout, že v mezidobí pracoval jako učitel s mládeží i v nejrůznějších kroužcích na ochranu přírody a ptactva. I po odchodu ze školství pracoval s mládeží dále. Do roku 1968 vedl kroužek mladých ochránců přírody při Krajském domě pionýrů a mládeže, po obnovení Junáka pak působil jako instruktor lesní školy. Od roku 1993 vyučoval jako důchodce přírodopis na Církevním gymnáziu v Plzni-Slovanech. Zde nadobro ukončil svoji učitelskou kariéru v roce 2001. Dosud se každoročně aktivně zúčastňuje terénní biologické praxe pro studenty 7. tříd.

Od roku 1958 navštěvoval Přírodovědeckou fakultu UK, kde externě studoval biologii. Sice byla v té době jeho hlavním koníčkem ornitologie, ale uvědomoval si, že by pro něj nebylo s touto specializací v Plzni pracovní místo. Zvolil si proto jako studijní specializaci mikrobiologii. Studium ukončil státní závěrečnou zkouškou v roce 1964. V roce 1972 se ještě přihlásil k rigoróznímu řízení a 12.2.1974 obhájil rigorózní práci „Sérologická reakce na toxoplazmózu u žen s patologickým těhotenstvím“. 31.5.1974 získal titul doktora přírodních věd (RNDr.). Mimo vedení oddělení parazitologie externě přednášel a vedl praktika z lékařské parazitologie na lékařské fakultě UK v Plzni.

Další jeho zásluhou je organizování ornitologické činnosti v celých západních Čechách. V letech 1953 až 1962 byl jednatelem přírodovědeckého kroužku Osvětové besedy v Plzni. Od roku 1974 se aktivně zapojil do sběru faunistických dat v západních Čech, které byly organizovány díky iniciativě dr. Ludka Hůrky ze Západočeského muzea v Plzni. 19.2.1977 je, také díky oslavencově aktivitě, založena Západočeská pobočka České společnosti ornitologické, kde Standa přijal funkci předsedy. Tuto funkci bude vykonávat pod různými zřizovateli neuvěřitelných 27 let do prosince 2004. Nikdo dnes již nespočte všechen čas, který věnoval Standa mravenčí práci pro Pobočku. Všechny ty pondělní pracovní, výborové a velké schůze, exkurze, přednášky, jednání se zřizovateli, odchytové a sčítací akce. Vše bez nároku na odměnu a ve svém volném čase. Neméně bohatá byla i jeho činnost osvětová a propagační. Proslovil desítky přednášek pro veřejnost o životě ptactva a jeho významu v přírodě. Např. 19.6.1977 přednesl pro veřejnost přednášku Čáp bílý a jeho biologie, dne 23.1.1984 pak Ptáci v zahradách a jejich ochrana. Pro Pobočku pak na velké schůzi 25.2.1995 byl hlavním přednášejícím s tématem Příroda a ptáci za polárním kruhem. Zde využil poznatků z měsíční exkurze do severního Norska za polární kruh v červenci 1993.

Oporou v životě bohatém na zážitky je Standovi jeho manželka, která, ač původním povoláním učitelka, pracovala 30 let (1960-1990) v Státní vědecké knihovně v Plzni. Jediná dcera se potatila a pracuje jako asistentka hygienické služby v Plzni.

Velkou vášní jubilanta bylo a je kroužkování ptáků. Od padesátých let okroužkoval několik tisíc ptáků a získal několik desítek cenných zahraničních zpětných hlášení. Jeho zamilovaným ptačím druhem je čáp bílý. Intenzivnímu výzkumu a kroužkování čápů se věnuje od roku 1967. Zpětná hlášení od tohoto druhu získal v podstatě z celé předlouhé tahové cesty včetně Jihoafrické republiky. Standa pořídil evidenci čapích hnízd na území celého bývalého Západočeského kraje, kterou uveřejnil ve své významné práci „*Die Verbreitung des Weißen Storchs [Ciconia ciconia (L.)] im Westböhmischem Bezirk*“. Tato vyšla v edici Folia Musei Rerum Naturalium Bohemiae Occidentalis, série Zoologica pod pořadovým číslem 14 v roce 1980. Od

počátku 90. let minulého století se pak ve spolupráci s členy Dobrovolného ekologického spolku Ochrana ptactva Plzeň věnoval úpravám čapích hnízd, instalací nových hnízdních podložek, transferům zraněných nebo opuštěných čapích mláďat. Standa je také dodnes západočeským krajským koordinátorem pracovní skupiny Brodiví při České společnosti ornitologické. V souvislosti s kroužkováním vzpomínám na úsměvnou příhodu z počátku 90. let, kdy pisatel těchto řádků zpracoval všechny do té doby známé výsledky kroužkování ptáků v západních Čechách. Při prohlížení nově vyšlého sborníku s těmito výsledky narazil Standa na svůj výsledek jednoho rehka zahradního. Samice M 307 851 jím byla kroužkována koncem května 1959 v Plzni a kontrolována byla o čtyři roky později v červnu 1963 ve Finsku téměř 1800 km severoseverovýchodně. Standa chvíli kroutil hlavou, že o tom hlášení vůbec neví, ale pravda vyšla po chvíli najevo. V té době (polovina 60. let minulého století) došlo k předání funkce vedoucího Kroužkovací stanice a toto hlášení tenkrát Standovi jednoduše nikdo neposlal. Zajímavý výsledek se Standa dozvěděl po téměř 30 letech!!

V posledních letech se Standa věnoval zpracování dějin ornitologie v západních Čechách, přičemž vedle studia archivních pramenů využil zkušenosti a vzpomínky ze své půlstoletí trvající ornitologické praxe a na osobní kontakty s již zemřelými ornitology. Výsledkem je publikace Dějiny západočeské ornitologie, kterou vydala Západočeská pobočka ČSO při Západočeském muzeu v Plzni v září 2006.

Milý Stando, dovoluji Ti jménem všech západočeských ornitologů popřát do dalších let hlavně pevné zdraví, mnoho úspěchů při sledování populace čápa bílého v západních Čechách a ještě mnoho krásných zážitků v přírodě. Budiž tyto řádky jen marným pokusem alespoň zčásti postihnout a popsat to dobré co jubilant, nejen pro západočeskou ornitologii, za více jak 50 let své činnosti vykonal.

Zápis z členské schůze Západočeské pobočky České společnosti ornitologické při Západočeském muzeu v Plzni konané dne 4.3.2006 v Západočeském muzeu v Plzni

Miloš Paisker

Schůzi zahájil RNDr. Stanislav Beneda v 9.00 hodin. Zastoupil tak stále nemocného předsedu Karla Langa a vzápětí předal slovo jednatelem pobočky Liborovi Schröpferovi. Ten informoval o úmrtí pana Rudolfa Trykara a vyzval přítomné k uctění památky zesnulého minutou ticha.

Poté přišly na řadu organizační záležitosti: upozornění na podepsání do prezenční listiny, zaplacení členských příspěvků na rok 2006, odevzdání přihlášek do Západočeské pobočky ČSO, k obnovení dat v databázi členů. Ke dni 4.3.2006 odevzdalo přihlášku 57 členů. L. Schröpfer se omluvil za opožděné dodání výtisku posledního čísla časopisu Columba, který díky personálním změnám šéfredaktora nestačil včas rozeslat. Všechny členy pobočky informoval o konání této velké schůze osobně prostřednictvím SMS zpráv, e-mailu nebo telefonicky. Stále se hledá nový zájemce na pozici šéfredaktora tohoto informačního časopisu.

Historie západočeské ornitologie, tak zní dílo Stanislava Benedy. Po třech letech pilné a mravenčí práce vychází dílo, které důstojně prezentuje naši Pobočku. Výbor Západočeské pobočky ČSO při ZČM v Plzni rozhodl, že vydání této publikace bude

hrazeno z prostředků pobočky a každý člen obdrží jeden výtisk zdarma. Dále jednatel upozornil na plánované akce v roce 2006: Vítání ptačího zpěvu, Světový festival ptactva, exkurze Pobočky. Na závěr přidal zajímavý příspěvek o přezimujícím dudkovi chocholatém na Domažlicku. Pozorování bylo zdokumentováno na videozáznamu. Bylo promítnuto několik fotografií dudka chocholatého při sběru potravy přímo na sněhu ze dne 28.12.2005 z Vránova na Domažlicku.

Ondřej Sedláček z ČSO nedorazil díky komplikacím v dopravě včas, a tak slovo dostal Václav Kovář z Nepomuckého ornitologického spolku (NOS). Ten představil činnost spolku v roce 2005 a výsledky z projektů jako např. ALCEDO. Dalším představeným projektem byl projekt Břehule, kdy NOS upravuje hnízdní biotopy břehulí říčních na jižním Plzeňsku za pomoci těžké techniky. V 10.00 hodin byla vyhlášena tradiční 20 minutová přestávka. O přestávce využili přítomní čas k nákupu ornitologické literatury, ale hlavně k osobním kontaktům.

Po přestávce dorazil již očekávaný O. Sedláček z ČSO, který nás informoval o činnosti výboru a o novinkách z poslední doby. ČSO se stala plátcem DPH a také se stěhuje na novou adresu Praha 5 – Smíchov, Na Bělidle. Tato poloha je pro západočeské ornitology velmi výhodná, protože leží v blízkosti vlakového nádraží Praha - Smíchov. Do 20.3.2006 je nutno nahlásit akce Vítání ptačího zpěvu. Letos platí zákaz ukázky kroužkování volně žijícího ptactva pro veřejnost z důvodu ptačí chřipky. Na jaře 2006 bude probíhat sledování přiletu vlaštovek obecných. Při jakémkoli zjištění ničení ptačích hnízd z obavy nákazy ptačí chřipkou je třeba tyto skutečnosti neprodleně hlásit sekretariátu ČSO. 18.3.2006 se koná schůze ČSO v Praze a proběhnou na ní volby do nového výboru ČSO. V letošním roce slaví také ČSO 80. výročí svého založení. Hlavním bodem oslav bude ornitologická konference 22. až 24.9.2006 v Mikulově a je možné se přihlásit s referátem nebo posterem. Koordinátorem pro Ptačí oblasti se stal Tomáš Brinke. V dubnu 2006 vyjde první číslo nového barevného časopisu Ptačí svět. Poté dostal slovo Mgr. Jiří Reif, koordinátor Jednotného programu sčítání ptáků v ČR, který referoval o výsledcích sčítání tohoto programu. Zároveň vysvětlil metodiku sčítání a vyzval nové zájemce k účasti na tomto projektu. Zhodnotil také účast západočeských ornitologů na tomto velmi významném projektu. RNDr. Pavel Řepa ze Správy CHKO Slavkovský les upřesnil termíny sčítání ptáků ve Slavkovském lese. Ubytování nebude jako tradičně na Správě CHKO, ale díky tomu že se blížíme více na sever bude místo ubytování v kempu v Bečově nad Teplou. Informoval také o pravděpodobném hnízdění dvou párů orla mořského na území Karlovarského kraje v roce 2005.

V 10.45 hodin zahájil svou přednášku Mgr. Martin Vobruba z plzeňské ZOO na téma „Historie chovu ptáků v plzeňské ZOO.“ Trochu netradiční, ale velice zajímavá přednáška s dokonalou prezentací zaujala všechny posluchače. Velmi zajímavé byly zejména pohledy do zákulisí zahrady. K dnešnímu dni je v chovu umístěno 1330 ptáků, pracuje zde 110 zaměstnanců a roční náklady na provoz činí zhruba 67 miliónů Kč. Na dokonalých fotografiích od známého fotografa Jaroslava Vogeltanze nám přiblížil některé druhy zde žijících živočichů, výstavbu ZOO, kapitoly z historie až po současnost. Na závěr proběhla diskuse a Martin Vobruba také nabídl naši Pobočce exkurzi do plzeňské zoologické zahrady. Tato nabídka byla s díky přijata a hned na místě byly domluveny další podrobnosti.

Ve 12.30 hodin jednatel Pobočky L. Schröpfer schůzi ukončil.

Vítání ptačího zpěvu v Holýšově 2006

Libor Schröpfer

V neděli 7. května 2006 proběhlo v Holýšově tradiční Vítání ptačího zpěvu (Dawn Chorus Day). Akce, kterou pořádal Holýšovský ornitologický klub, zaměřená na pozorování a určování ptáků zejména podle hlasů proběhla tentokrát za mimořádně příznivého počasí. Od rána bylo jasno, teplo a prakticky bez větru. Nízké ranní teploty jsme díky bohatosti ptačí fauny ani neregistrovali. Krátká trasa vycházky vedla podél řeky Radbuzy a dále pak po betonové cestě k bývalé osadě Trubce. Tuto trasu volíme každým rokem a je třeba říci, že se nám velmi osvědčila. Bylo pozorováno celkem 45 druhů mj. slavík obecný, jestřáb lesní, čejka chocholatá, cvrčilka zelená, cvrčilka říční, žluna zelená, žluva hajní, volavka popelavá, pěnice hnědokřídla. Velkou pozornost si získaly zejména oba druhy cvrčilek, které se po chvílce naučili rozeznávat všichni účastníci ranní vycházky. Bylo možné také rozlišit hlasy 4 druhů pěnic (černošedá, hnědokřídla, pokřovní a slavíková), a to téměř najednou. Účast byla tentokrát velmi dobrá, zúčastnilo se celkem 17 lidí včetně několika dětí. Součástí akce bylo také malé občerstvení hrazené z prostředků našeho klubu. Tentokrát jsme zvolili útulné prostředí restaurace v Městském kulturním a informačním středisku v Holýšově. Na úplný závěr jsme si rozdali propagační materiály České společnosti ornitologické a také Holýšovského ornitologického klubu. Příští rok budeme akci určitě opakovat.

Vítání ptačího zpěvu v Boru 2006

Karel Machač

V neděli 7. května 2006 se uskutečnila tradiční akce, kterou je „Vítání ptačího zpěvu“. Tato akce je pořádána pod patronací mezinárodní organizace na ochranu ptáků – Birdlife International a České společnosti ornitologické v Praze. V Boru je spolupořadatelem rovněž Komise pro mládež a tělovýchovu při Městském úřadě v Boru. Před bránou Borského zámku se sešlo 7 dospělých účastníků a 4 děti. Počet účastníků byl v porovnání s předchozími lety poměrně vysoký a to hlavně proto, že letošní vycházce přálo počasí. S počtem i druhovou pestrostí ptáků jsme byli spokojeni. Velmi zajímavý byl zpěv cvrčilky zelené v keřových porostech zámeckého parku, kterému jsme se zájmem naslouchali. Rovněž velmi zajímavé bylo sledovat volavku bílou, hohola severního a další vodní ptáky. Nad hladinou rybníka bylo možné rovněž pozorovat rybáka černého při lovu potravy. V zámeckém parku jsme slyšeli dva páry žluvy hajní, což je vzhledem k tomu že probíhá úprava stromových porostů velmi zajímavé a svědčí to o tom, že žludám tato akce nijak nevádí. Z ostatních sledovaných ptačích druhů je ještě třeba se zmínit o čápu černém a o zajímavém pozorování luňáků červených a hnědých. Akce proběhla za mediální podpory Městského kulturního střediska v Tachově a Městského úřadu v Boru

Vítání ptačího zpěvu v Plzni 2006

Miloš Paisker

Letošní Vítání ptačího zpěvu bylo v Plzni ve znamení ptačí chřipky. Hrozby nejrůznějších médií (noviny, rozhlas, televize), a nakonec i vyhlášení zákazu ukázky kroužkování ptáků pro veřejnost, bylo jednou z příčin nízké účasti veřejnosti při letošní akci. I přesto se v sobotu 6. května 2006 v 6:30 hodin na konečné tramvaje č. 4 v Plzni na Košutce sešlo 12 zájemců, kteří pod vedením Stanislava Benedy a Miloše Paiskera vyrazili na trasu, která vedla již tradičně kolem soustavy Boleveckých rybníků na Bílou Horu a dále přes údolí řeky Berounky do Záchrané stanice živočichů v Plzni-Doubravce. Zde zároveň probíhaly dny otevřených dveří Záchrané stanice. Všichni návštěvníci měli možnost si prohlédnout léčebný areál včetně chovaných ptačích pacientů. K vidění byla i sbírka hnízd, vajec, vývržků, lebek a ornitologických kroužků. K dispozici byl i výběr propagačních materiálů o činnostech České společnosti ornitologické. Příjemně znavení milovníci ptactva usedli kolem ohniště a plni nevšedních zážitků si pochutnávali na opečených špekáčcích. Během vycházky bylo slyšeno a pozorováno 815 ex. běžného ptactva ve 47 druzích.

Světový festival ptactva 2006 v Boru

Karel Machač

V sobotu 7.10.2006 se uskutečnil v Boru již tradičně Světový festival ptactva. Naši hlavní starostí bylo samozřejmě počasí, protože měsíc říjen nebývá vždy nakloněn těmto akcím a stává se, že prší. Nebylo tomu jinak ani při letošním ročníku. Zrána začalo mrholit a vítr, který foukal, byl značně studený. I přes tyto nepříznivé povětrnostní podmínky nakonec přišlo devět účastníků, což je v porovnání s minulým rokem zlepšení. Musíme vzít v úvahu to, že je tato akce pořádána v malém městě a současně probíhají i některé jiné akce v rámci okresu, což je určitě pro mnohé atraktivnější zábava nežli vycházka do přírody. Ale i tak byla vycházka za ptáky určitě zajímavá, už jen proto, že v jejím průběhu bylo pozorováno 882 ptáků celkem 32 ptačích druhů.

Velmi zajímavé bylo sledovat početná hejna pěnkv a zvonků, rovněž i malé skupinky sýkor při hledání potravy. Podobně bylo možné pozorovat i skupinu luňáků červených, společně se dvěma luňáky hnědými, kteří kroužili nad čerstvě zoraným polem. Na rybnících a v jejich okolí bylo možné pozorovat mnohé vodní ptáky jako kachny divoké, poláky velké a poláky chocholačky. Rovněž na mělčinách rybníků bylo možné pozorovat volavky popelavé a také jednu vzácnější, kterou byla volavka bílá. Sledovány byly také labutě, které se shlukují ve větším počtu na zdejších rybnících. Zůstávají zde do prvního zámrazu, což je pro ně signálem k odletu na zimoviště. Stejně zajímavé bylo pozorování motáka pochopa při nízkém letu nad hladinou rybníka. Snad právě proto, že bylo sledování ptáků velmi zajímavé a doplněné zajímavou přednáškou, všichni se už těšíme na jaro, až se bude konat obdobná akce, kterou je Vítání ptačího zpěvu.

Světový festival ptactva 2006 Jivjanské rybníky

Libor Schröpfer

V neděli 8. října 2006 uspořádal Holýšovský ornitologický klub (HOK) již tradiční Ptačí festival, který byl opět věnován pozorování a určování táhnoucího ptactva. Celkem 25 zájemců se sešlo ráno u holýšovské radnice nebo na hrázi Jivjanských rybníků. Počasí bylo letos velmi příznivé, téměř jasno, prakticky bez větru. I díky počasí bylo na rybnících co pozorovat a určovat. Na hladině největšího rybníka plulo asi 365 březňáček, dále 70 lysek a 35 potápek roháčů různých věkových kategorií. Jako velká vzácnost zde byla jedna samice morčáka velkého, severské kachny živící se drobnými rybkami. Uprostřed Jivjanského rybníka plavalo také malé hejno 6 potápek černokrkých. Mezi kachnami jsme objevili také 5 poláků chocholaček, jednoho poláka velkého, dvě čírky obecné a rodinku labutí velkých s třemi šedivými mláďaty. Pozorována byla také potápka malá. Na břehu stálo také pět volavek popelavých, přelétlo několik kání lesních. Hned ráno po příjezdu přelétlo několik tažných hejn pěnkavy obecné, které se tak staly nejpočetnějším ptačím druhem nedělního dopoledne. Mezi nimi jsme prokázali i jednoho jikavce severního. Relativně početným druhem, který jsme pozorovali, byly sojky obecné. Sojky létaly z jehličnatých porostů do malých doubrav, které byly v době naší návštěvy plné jejich oblíbené potravy - žaludů. Červený rybník byl vypuštěný a na jeho bahnitém dně se pohyboval jeden kulík říční, několik konipasů bílých a konipasů horských. Po chvíli se zde objevilo také několik lindušek lučních. V blízkosti Červeného rybníka se ozval jeden skřivan lesní. Velmi zajímavé bylo pozorování jedné vlaštovky obecné, která táhla rychle na jih. Již u ohně nám nad hlavou přetáhlo hejno 7 kormoránů velkých, kteří táhli na jihozápad. Celkem bylo pozorováno 1534 ptáků 44 ptačích druhů. Všechny nástrahy nedělního dopoledne s námi překonávali i dva hosté z Německa, z naší spřátelené organizace Landesbund für Vogelschutz, Kreisgruppe Cham. Naši přátelé již před několika měsíci přijali naše pozvání a byli s průběhem akce spokojeni. Přivezli s sebou také další dva stativové dalekohledy, které velmi usnadnily determinaci některých kachen. Na závěr jsme již tradičně opékali vuřty a klobásy, popíjeli studené i teplé nápoje, rozebírali všechny dojmy z vydařeného dopoledne a již plánovali další akce HOK. Akci hodnotíme po stránce účasti jako velmi zdařilou a příští rok se první říjnovou nedělí sejdeme u Jivjanských rybníků znovu.

Světový festival ptactva v Plzni 2006

Miloš Paisker

Každoroční podzimní ornitologická vycházka v rámci Světového festivalu ptactva 2006 se tentokrát konala v Plzni 7. října 2006. V 8 hodin se na hrázi Boleveckého rybníka sešlo celkem 14 účastníků vycházky. Ve většině případů se jednalo o známé tváře, ale objevili se i úplně noví zájemci. Pod vedením zkušených ornitologů Karla Langa a Luboše Voltera prošli všichni soustavou Boleveckých rybníků na Bílou Horu a pak k odchyťovému stanovišti u lávky přes řeku Berounku nedaleko kostela u sv.

Jiří v Plzni-Doubravce. Tam už byli očekáváni kroužkovateli Milošem Paiskerem a Pavlou Blažkovou, kteří účastníkům ukázali techniky odchytů a kroužkování volně žijícího ptactva. Odchyceny byly druhy: kos černý, sýkora modřinka a sýkora koňadra. Během vycházky bylo pozorováno 723 ex. celkem 22 druhů. Nejzajímavějším pozorováním bylo velké hejno pěnkav obecných v počtu cca 180 ex. Celá akce byla opět zakončena v Záchrané stanici živočichů v Plzni-Doubravce na Dni otevřených dveří. Pro účastníky vycházky zde bylo připraveno tradiční občerstvení v podobě špekáčků, prohlídka zázemí léčebného zařízení, výstava ptačích hnízd, vajec, lebek, vývržků, budek, krmítek a samozřejmě i ukázka zvířecích pacientů umístěných k rekonvalescenci. Akce byla završena rozdáním propagačních materiálů České společnosti ornitologické a Západočeské pobočky České společnosti ornitologické při Západočeském muzeu v Plzni a diskusí k problematice ochrany přírody.

Olda Bušek padesátiletý

Libor Schröpfer

Čas prostě nezastavíš, to platí i v případě našeho oslavence. Dne 20.2.2006 se dožil významného životního jubilea, 50 let, zoolog a ochranář RNDr. Oldřich Bušek z Karlových Varů. Pochází z Holýšova na Domažlicku, kde absolvoval Základní školu a pravděpodobně již zde se začal intenzivně zajímat o živou přírodu. Pomohla tomu významným způsobem i chata na tzv. Hradecké skále, v malebném koutu jižně od Holýšova u řeky Radbuzy. Setkání s učitelem biologie Jaroslavem Tobiášem na Gymnáziu J. Š. Baara v Domažlicích, kde Olda pokračoval ve studiu, pak znamenalo další prohloubení zájmu hlavně o ptactvo. Pod vedením jmenovaného sepsal Olda v roce 1974 svoje první ornitologické sdělení. Práce studentské vědecké odborné činnosti se jmenovala „Avifauna Jivjanských rybníků a nejbližšího okolí“ a popisuje avifaunu těchto rybníků na rozhraní okresů Domažlice, Tachov a Plzeň-jih počátkem 70. let minulého století. Následuje studium na Univerzitě Karlově, obor systematická zoologie obratlovců, kde Olda promuje v roce 1981. V roce 1982 získává titul doktora přírodních věd (RNDr.) a nastupuje jako zoolog do Karlovarského muzea v Karlových Varech, kde vydržel pracovat dlouhých 13 let. Zde poznává dvě naše pohoří, která se mu stanou celoživotním osudem. Jsou to Krušné, ale hlavně Doupovské hory. Spolu s kolegy V. Tejrovským a V. Zavadilem píše další významnou práci „Obratlovci Doupovských hor (Aves, Mammalia)“, která vychází v edici Sborník Západočeského muzea v Plzni, Příroda v roce 1990. V 80. letech také často a rád navštěvuje Slovenský kras, území na které mu v poslední době nezbyvá čas. Změna je život a tak náš oslavenec nastupuje v roce 1995 na Okresní úřad Karlovy Vary, referát životního prostředí, odbor ochrana přírody a krajiny. Zde pracuje na registraci asi 70 významných krajinných prvků. I díky jeho snaze byly vyhlášeny dvě přírodní rezervace, několik dalších je jich na vyhlášení navrženo. Od roku 2003, již jako pracovník AOPK Praha, pracuje na návrzích lokalit soustavy Natura 2000 v Karlovarském kraji. V roce 2005 však přebírá za sebe veškerou zodpovědnost a stává se osobou samostatně výdělečně činnou. Zpracovává nejružnější ekologické posudky, věnuje se Doupovským horám, pomáhá při mapování ptáků Slavkovského lesa. V průběhu svého působení na Karlovarsku také přednáší na základních školách o ptactvu a o ochraně přírody. Od roku 1973 do roku 2004 se věnuje také kroužkování ptáků. V poslední době se věnuje tetřevovitým

ptákům, prokazuje na Klínovci a na Čerchově v Českém lese spolu s V. Teplým výskyt datlíka tříprstého. Rád a často také cestuje za ptactvem a přírodou po světě. Navštěvuje např. Maroko, Čínu a Turecko. Aktivně se zapojuje do činnosti Západočeské pobočky České společnosti ornitologické při Západočeském muzeu v Plzni. Pomáhá při mapování ptáků Českého lesa, při sčítání tetřívků v Českém lese. Pro Pobočku dvakrát přednáší na krajských schůzích. Dne 9.3.1985 na téma „Ekologická geografie ptáků západních Čech“ a 3.12.2005 na téma „Po staré barmské cestě - toulání horami Indočíny“. Je také pravidelným přispěvatelem do faunistických pozorování, které organizuje Západočeské muzeum v Plzni.

Snad jednu osobní poznámku. Byls to ty, Oldo, kdo mne významným způsobem ovlivnil v začátcích mé ornitologické kariéry. Velmi rád vzpomínám na odchyty drobného zpěvného ptactva u řeky Radbuzy v Ohučově nebo bahňáků v Mantově. Ještě dnes, když procházím okolo tehdejších odchytových stanovišť, si vzpomenu na to krásné napětí při kontrolách sítí. Takže ber tyto řádky jako drobnou splátku mého dluhu vůči Tvé osobě.

Nakonec nezbyvá než s dalšími západočeskými kolegy popřát jubilantovi do dalších let pevné zdraví, hodně úspěchů v práci i v osobním životě. Já osobně přeji Oldovi ještě mnoho zajímavých pozorování a zážitků v přírodě.

Padesátiny Iva Těťála

Martin Vobruba

Práce zoologa v zoologické zahradě je záležitostí velice pestrou a ne zrovna jednoduchou. Když ji v prvních letech nového milénia opustilo několik mladých dam, většinou za účelem reprodukce druhu Homo sapiens, objevil se na zoologickém oddělení nový sympatický duch v podobě Iva Těťála. Jeho působení začalo velmi vstřícně k lidem a můžeme říci, že i ke zvířatům.

Ivo, ačkoliv se po dvě desítky let věnoval práci muzejního zoologa se specializací na entomologii, projevil v ZOO svůj cit zejména k savcům a stal se postupem doby kurátorem chovu opic (primátů) v ZOO a BZ města Plzně. To znamená, že řeší problémy okolo zvířat, expozic, ošetřovatelů a vůbec „opičí“ dění. Jedná se o příchody a odchody opic, sestavování chovných skupin, vyšetření zdravotního stavu, případně i občasná pobyty lemuru či guerézy v areálu zahrady nebo „stávkování“ šimpanzic při večerním svolávání do jejich domu. Spolu se svými lidmi zařizuje tvorbu a obnovu výběhů a expozic. Občas i nejnáročnější part - umělé odchovy opuštěných mláďat. Poslání zoologa přináší také určité povinnosti vůči kolegům z oboru či veřejnosti. Zde je možno pozorovat příjemné a profesionální vystupování při exkurzích a společenských příležitostech. Nelze zde přehlédnout ani zálibu v hudbě, myslivosti a sportu. Prvé vidíme v podobě podpory nadané dcery Julie (zpěvačky několika hudebních skupin), druhé v zasvěceném vyprávění o „šoulačkách“ českou přírodou a třetí při pravidelných kuželkářských seancích lidí od ZOO, a to i na celostátní úrovni.

Z toho důvodu se kolektiv zaměstnanců ZOO a BZ připojuje k blahopřání k jeho letošním padesátinám (narozen 12.4.1956) a do načaté druhé poloviny života přeje na všech frontách jen to nej...

Václav Bošek již sedmdesátníkem

Jaroslav Hruška

Až když jsem byl požádán o sepsání příspěvku k sedmdesátinám Václav Boška uvědomil jsem si, že již desetkrát přilétly vlaštovky od doby, kdy se o Václavovi psalo jako o šedesátníkovi.

Představovat Václava Boška západočeské ornitologické veřejnosti je zbytečností. Díky jeho dlouholetému působení v ornitologii se Václav stal již řádným veteránem, který je znám v celé republice. Jen připomenu, že lásku k ptákům zdědil po svém otci Františku Boškovi, který patřil k zakládajícím členům Kroužkovací stanice a ke spolupracovníkům ing. Otty Kadlece. Díky přísné výchově z Václava Boška vyrostl vynikající a neuvěřitelně skromný a poctivý ornitolog. S mírnou nadsázkou lze říci, že v technice odchytu ptáků (od pěvců až po dravce) mohou Václavovi konkurovat snad jen Křováci. Každý, kdo jej mohl pozorovat při jeho vášnivém lovu, je ohromen technickou propracovaností a při tom jednoduchostí vlastnoručně vyrobených pastí. Většina z nich pak ještě pochází z doby jeho působení jako zámečníka v dílně plzeňské škodovky. Před deseti lety Václav odešel do důchodu a získal tak ještě více času pro svého koníčka. Za ptáky podniká stále cesty po celé republice. Pravidelně odjíždí na jaře „potrápit“ slavíky na Lounsko a pochopy na Podbořansko. Nejvíce si však zamiloval Postřekovské rybníky, kde má své obdivovatele i v Postřekovské hospůdce. Počtem okroužkovaných ptáků se Václav Bošek řadí mezi nejaktivnější kroužkovatele, přestože ho poslední dobou jako důchodce velmi trápí zpoplatnění nákupu kroužků. Mezi okroužkovanými ptáky najdeme jen velmi málo druhů, které se mu nepodařilo za svůj život odchytit.

Vedle kroužkování ptáků se řadí Václav mezi aktivní a nekompromisní ochránce ptactva. V jeho šedesátnickém věku vstoupil do ZO 26/02 ČSOP, která vznikla z původní party mladých ornitologů působících v záchranné stanici ptactva. Velmi aktivně se podílel při ochraně sovy pálené a sýčka obecného na Plzeňsku. Přes svůj vyzrálý věk je Václav velmi aktivní a fyzicky silnou osobností. Před několika málo lety pomáhal s vyvěšováním budek pro sovy pálené, při jejich kroužkování neváhal mnohdy podnikat téměř horolezecké výpravy po kostelních střeších a věžích. Jeho láska k ptákům a každodenní ornitologický program mu pomohly překonat smutné období jeho rodinného života, když před několik lety odešla do ornitologického nebe jeho žena Danuše. Václav se ale nevzdal a stal se i dobrým kuchařem. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že na vánoční svátky dokáže nekompromisně vykrmít cukrovím většinu svých, o 40 let mladších, kamarádů i s rodinami.

Závěrem chci uvést, že si spolu se svými kolegy a kamarády ze ZO 26/02 ČSOP Václava nesmírně vážíme a jsme vděční osudu, že se naše životní cesty před více než 10 lety potkaly. Díky své skromnosti a nekompromisní upřímnosti si Václav získal srdce nejen nás, ale i našich rodin. Obzvláště v dnešní uspěchané době nám připomíná tak trochu postavu pohádkového dědečka. Do dalšího desetiletí přejí kamarádi s rodinami ze ZO 26/02 ČSOP Václavu Boškovi pevné zdraví, hodně odchycených opeřenců, přesné vlaky při jeho výpravách a stále dobrou náladu.

Ota Hais pětapadesátiletý

Libor Schröpfer

Známý plzeňský ornitolog Otakar Hais oslavil 3. března 2006 své pětapadesátiny. Narodil se v Opavě, ale jako pětiletý přišel se svými rodiči do Plzně. Zde absolvoval v Plzni-Lobzích základní devítiletou školu. V letech 1966-69 se vyučil zámečnickem-vahařem u Kovoslužby v Praze a nastoupil do zaměstnání jako vahař do ČSD. Po absolvování základní vojenské služby 1970-72 v Sokolově nastoupil zpět k ČSD a zde pracoval až do roku 1990. Od roku 1990 podniká v oboru vážicí technika. O přírodu se zajímal již od mládí, ale intenzivně se zejména ptákům věnuje od roku 1982. Tehdy spolupracoval na Zimním atlasu rozšíření ptáků v České republice. Od roku 1986 je také členem ČSO. Aktivní byl Ota také v rámci Západočeské pobočky ČSO při Západočeském muzeu v Plzni. Zde pracoval v letech 1989 až 1996 jako místopředseda Pobočky, pak od roku 1998 do roku 2000 jako člen výboru v sekci ochrany ptáků. Aktivně spolupracoval na mapování ptáků Českého lesa a Slavkovského lesa, účastnil se jako spolupracovník na sběru podkladů pro Atlasy hnízdního rozšíření 1985-89 a 2001-03. Od roku 1988 sčítá svůj úsek Radbuzy v rámci Mezinárodního sčítání vodních ptáků. Spolupracuje také na sběru faunistických dat v západních Čechách organizované Západočeským muzeem v Plzni. Zdrojem odpočinku, ale také poznání místní avifauny, je pro Otu chalupa. Nejprve v Náklově na Plzni-severu a v posledních letech pak v Puclicích na Domažlicku. Oslavenci přejeme hodně zdraví do dalších let, zajímavá pozorování a také aby mu šla karta při posezení v puclické hospůdce.

Holýšovští ornitologové otevřeli knihovnu

Libor Schröpfer

Holýšovský ornitologický klub (HOK) se věnuje výzkumu a ochraně ptactva okolí Holýšova a celých jihozápadních Čech. Při zpracování literárních pramenů se objevila nutnost vyhodnocování velkého množství informací. Protože prostory v bytech členů HOK již dávno nestačily na taková množství knih a časopisů, bylo nutné tyto materiály umístit do spolkové knihovny. Díky pochopení Města Holýšova se nám podařilo pronajmout jednu místnost v obecní nemovitosti na Třídě 1. máje 152. Celou zimu a jaro zde vládl čilý ruch. Bylo zapotřebí místnost upravit, vyrobit a sestavit stojany na knihy a literaturu uspořádat. V současné době má naše knihovna výrazně přes 2 000 položek. V pátek 14.7.2006 pak místostarosta města p. R. Köppl naši malou knihovnu slavnostně otevřel. V poslední době získala knihovna významné přírůstky od Moravské ornitologické stanice, Verein Sächsischer Ornithologen, Schweizerische Vogelwarte, ÚBO AV ČR Brno, Slezské ornitologické společnosti a České společnosti ornitologické. Také od fyzických osob jsme dostali mnoho darů. Zde jmenujme Bohumila Murina, Tomáše Diviše, Miroslava Čapka, Vojtěcha Procházku a další. Díky vydávání časopisu Sluka jsme získali u nás i v zahraničí partnery pro výměnu. Knihovna je přístupná všem zájemcům o ornitologii a v současné době se připravuje podrobný soupis všech materiálů. Kontakt L. Schröpfer 732 370 036 a další informace <http://ornitologie.hok.wz.cz>.

Exkurze Západočeské pobočky ČSO při ZČM v Plzni do plzeňské ZOO a BZ dne 10.10.2006

Libor Schröpfer

V úterý podvečer 10. října 2006 se sešlo celkem 16 zájemců, členů Západočeské pobočky České společnosti ornitologické při Západočeském muzeu v Plzni, k exkurzi do plzeňské zoologické zahrady. Po relativně náročné přípravě celé akce se nás ujal člověk nadmíru povolavý, kurátor chovu ptáků a malých savců ing. Tomáš Peš. Po krátkém seznámení s historií chovu ptáků ve zdejší zoo jsme navštívili zázemí chovu ptáků. Jedná se o půdní prostory nad pavilonem nočních savců, kde je chována relativně velká skupina ptáků, zejména z Indočíny, ale také např. z Madagaskaru. Ptáci nejsou chováni v prostorách přístupných návštěvníkům zoo zejména proto, že je jim zde poskytnut maximální klid pro rozmnožování. O tom svědčí velmi úspěšná chovatelská sezóna 2006, kdy byly odchovány mj. tyto druhy: seriema rudozobá (*Cariama cristata*) 4 ex., husa kuří (*Cereopsis novaehollandiae*) 2 ex., jeřáb korunkatý (*Balearica regulorum*) 1 ex., sojkovec chocholatý (*Garrulax leucolophus*) 3 ex., bulbul černohlavý (*Pycnonotus atriceps*) 4 ex., timálie černohlavá (*Heterophasia desgodinsi*) 2 ex., strnad obojkový (*Emberiza aureola*) 1 ex., drozd tmavý (*Zoothera sibirica*) 1 ex., špaček silnozobý (*Scissirostrum dubium*) 2 ex., špaček laločnatý (*Creatophora cinerea*) 2 ex. a špaček rudokřídý (*Onychognathus morio*) 8 ex. Jsou zde chovány také opravdové chovatelské rarity jako např. hrdlička sokorská (*Zenaida graysoni*). Druh je v přírodě vyhubený a má velmi zajímavou historii. Původně se jedná o druh obývající ostrov Socorro ležící v Tichém oceánu asi 600 km západně od Mexika. Zde byla hrdlička vyhubena poté, co na zdejší americkou vojenskou základnu byly přivezeny kočky. Ty v krátké době zlikvidovaly pravděpodobně nevelkou populaci této hrdličky. Teprve poté se počalo v zoologických zahradách zjišťovat kolik těchto hrdliček žije v zajetí. Dnes je jich posledních několik stovek a jsou snahy tento druh namnožit do té míry, aby za určitých okolností mohl být vysazen zpět do volné přírody. Další opravdovou raritou je poddruh sojkovce *Garrulax leucolophus bicolor*, který je chován podle posledních zpráv pravděpodobně pouze v plzeňské zoologické zahradě. Ze zástupců ptačí říše z Madagaskaru se jednalo např. o papoušky vasa velký (*Coracopsis vasa*) a vasa malý (*Coracopsis nigra*). Tito ptáci byli v době naší návštěvy extrémně hluční a málokdo z nás si dovedl představit, že by je mohl pěstovat doma. Zde však mají výbornou péči a chovatelé doufají, že se je podaří také rozmnožit. Z venkovních ubikací jsme si prohlédli voliéru vodního ptactva se vzácnou madagaskarskou kachničkou *Anas bernieri* a také malé dřevěné voliéry, jejichž osazenstvo představuje ptactvo různých geografických oblastí. Poslední naší zastávkou byl tzv. sibiřský srub s ptáky palearktické oblasti. Světelné podmínky nebyly v té době již nejlepší, ale přesto jsme zaregistrovali např. modrušku tajgovou (*Tarsiger cyanurus*) nebo slavíka kaliopu (*Luscinia calliope*).

Počty chovaných druhů ptáků v této zahradě však přesahují rámec sdělení v Columbě. Vážné zájemce odkazují na každoročně vydávanou Výroční zprávu plzeňské zoologické zahrady, kde jsou uvedeny kompletní chovatelské stavy všech chovaných živočichů. Na závěr krátkého příspěvku bych chtěl našemu průvodci T. Pešovi poděkovat za velmi poutavý výklad a také za pohotové reakce na naše dotazy. Jako výraz díku jsme mu předali tiskoviny České společnosti ornitologické a také brožuru S. Benedy - Dějiny západočeské ornitologie. Všichni jsme se shodli na tom, že tak dobře připravenou a zároveň zajímavou exkurzi většina z nás již dlouhou

dobu neabsolvovala. Prakticky již za tmy jsme se všichni plni dojmů rozešli domů a mnozí z nás si ještě dlouho do noci utříďovali nově získané poznatky a také množství fotografií, které vznikly v rámci této exkurze.

Orel mořský – Pták roku 2006 v ohrožení

Pavel Růžek

Orel mořský (*Haliaeetus albicilla*) je největší evropský orel. Průměrná hmotnost samic je 7096 g, samců 4050 g, délka těla 69-92 cm, rozpětí křídel 200-245 cm a nejvyšší prokázaný věk v zajetí 42 let, v přírodě na základě kroužkování 34 let, ale patrně žije déle. Při kroužení jsou charakteristická dlouhá, „prknovitá“ křídla s prstovitě roztaženými ručními letkami a dopředu vyčnívající hlava s mohutným zobákem. Klínovitý ocas je poměrně krátký, u mladých ptáků hnědý a u dospělců, tj. ve věku od pěti let je čistě bílý. Celkově ve zbarvení převládá tmavě hnědá barva, u mladých ptáků s více či méně výrazným skvrněním, staří ptáci mají přední část těla, zejména hlavu a krk, světlejší, někdy až žlutohnědou. Zobák je u mláďat tmavý, u dospělých žlutý. S orlem mořským se můžeme setkat nejčastěji především v okolí větších vodních nádrží či řek, ale může se vyskytnout kdekoliv na území našeho státu. V posledních několika letech je možno jej pozorovat i v jihozápadních Čechách, zejména v zimních měsících. S oblibou vyhledává na vyvýšených místech, odkud má dobrý rozhled. Po zámrazu jej můžeme vidět sedět na ledě uprostřed rybníka. V Čechách zanikla poslední hnízdiště v polovině 19. století, na jižní Moravě patrně hnízdil ještě ve 20. letech dvacátého století. V následujících letech bylo území státu pouze pravidelným zimovištěm. Jelikož na Třeboňsku existovaly vhodné podmínky pro orly, bylo zde vybudováno několik umělých hnízd a v letech 1978-1985 bylo vypuštěno celkem 9 mladých ptáků. Prvé úspěšné zahrnutí bylo registrováno v roce 1986. V následujících letech se počet párů postupně zvyšoval. Celkový počet hnízdících párů byl v letech 1985-89 7-10, v roce 1994 10-15 a v roce 2000 bylo 17 hnízd prokázano a 4-5 bylo pravděpodobných. V současné době je celkový počet hnízdících párů orla mořského na území České republiky odhadován na 25-30. Evropská populace je odhadována na 5000 párů, což je více než polovina světové populace. U nás hnízdí nejvíce v jižních Čechách, na jižní Moravě a v severních Čechách. V Evropě hnízdí orel mořský výhradně na stromech. Hnízdo je mohutná stavba měřící v průměru okolo 100-160 cm. Je každým rokem přistavováno a tak může přesáhnout výšku dvou metrů a váhu několika set kg. Většinou již v polovině února jsou snášena nejčastěji dvě vejce, na kterých sedí oba partneři 38 dní. Hnízdní péče trvá 70-75 dnů a mláďata opouštějí hnízdo přibližně v polovině června. Své rodiče mladí doprovázejí ještě nejméně měsíc po vyvedení a pohlavně dospívají ve věku pěti let. Jako potrava slouží ptákům nejčastěji ryby a vodní ptáci. Často požírá mršiny, zejména v zimě. Denní spotřeba potravy orla je asi 700 g, což je v průměru 500 g čisté svaloviny. Při pozorováních na krmištích dokáže ale na jedno nasycení zkonsumovat téměř celou dvoukilovou rybu. Orel mořský, ač dokáže ulovit i zdravou kořist, vyhledává především defektní či uhynulé jedince a tak v přírodě vykonává sanitární funkci. Dospělí ptáci jsou převážně stálí, dobu mimo hnízdění tráví v okolí hnízdiště. Mladí se potulují všemi směry a do různých vzdáleností. Orel kroužkovaný na hnízdě na Třeboňsku byl následující zimu nalezen otrávený u Vídně. Před několika lety byl pozorován na Třeboňsku mladý orel s křídelní značkou, který

pocházel z Chorvatska. Jednou z možností aktivní ochrany je i zimní příkrmování rybami či jiným masem, veterinárně nezávadným. Toto příkrmování, které udrželo zimující ptáky v oblasti po celou zimu až do jarních měsíců, bylo v osmdesátých letech minulého století patrně jedním ze základních faktorů podílejících se na vzniku naší nejsilnější hnízdní populace v jižních Čechách.

Orlům mořským zajišťuje současná legislativa úplnou ochranu. Podle zákona 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny je zařazen vyhláškou č. 395/1992 Sb. mezi kriticky ohrožené druhy. ČSO vyhláší každoročně ptáka roku. Letošní rok byl vybrán právě orel mořský, který ač byl v minulosti téměř vyhuben, v poslední době jeho stavy stoupají. Mají na tom svůj podíl i četná ochranná opatření. Přesto není zdaleka uchráněn nebezpečí, velké ohrožení pro něj představují zejména nelegální zástřely a trávení. Účelem trávení je zejména likvidace lišek a kun. Postižení bývají prakticky všichni predátoři a mrchožrouti, z ptáků nejčastěji káně a krkavci, ale i další vzácné a ohrožené druhy, jako orel mořský, královský a skalní nebo luňák červený. Pravidelné jsou i otravy psů, koček a jiných domácích zvířat. K nelegálnímu trávení se dnes především zneužívá karbofuran, látka běžně používaná v zemědělství. Jedná se o prudký jed, smrtelná dávka pro ptáky je kolem 0,5 mg na kilogram živé váhy. Jed působí velmi rychle, u ptáků v průběhu několika minut. Jed bývá injekčně vpravován do návnady – vnitřností, masa nebo vajec, proto ptáci po jejich pozření hynou většinou přímo na místě. K trávení dochází přesto, že položením návnady se pachatel dopouští hned několika trestných činů. V ČR zimuje podle odhadů až 200 orlů mořských. Počet otrávených orlů je však příliš vysoký, když si uvědomíme, že jde jen o špičku ledovce. K letošní sérii přispěla i dlouhá zima – na bílém sněhu jsou návnada i mrtví ptáci viditelnější. I když není travičství zřejmě přímo namířeno proti orlům mořským, představuje v současné době nejkritičtější faktor v jeho ochraně, který může v krátké době nepříliš početnou populaci zcela zlikvidovat. Orgány řešící tuto trestnou činnost bohužel naprosto selhávají a pachatelé zůstávají v drtivé většině nevytrestáni a nepotrestáni.

Zajímavá ornitologická lokalita na Tachovsku

Karel Machač

Nachází se ve čtverci 6342 kvadrátové sítě na borské rybníční kaskádě, konkrétně na rybníce Dolní Novodvorský rybník. Plocha tohoto rybníka je 14,4 ha. Porosty orobince zabírají asi jednu třetinu vodní plochy. Břehové porosty tvoří rákos, který dosahuje místy až 3 m šířky břehových porostů. Jižní část rybníka je lemována remízkem o rozloze 4 až 5 ha. Na této ploše hnízdí po jednom páru káně lesní (*Buteo buteo*), luňáka červeného (*Milvus milvus*) a luňáka hnědého (*Milvus migrans*). Dále zde v porostech orobince hnízdí 4 až 6 párů motáků pochopů (*Circus aeruginosus*).

Z literatury jsem zjistil průměrnou velikost hnízdních okrsků pro jednotlivé druhy dravců. U motáka pochopa je to 15 km², u luňáka červeného 10 – 12 km², luňák hnědý obsazuje plochy kolem 5 km² a u káně lesní je to kolem jednoho km². Z tohoto přehledu vyplývá, že se vzájemná teritoria pro lov potravy a hnízdění vzájemně překrývají a vytváří tak velkou koncentraci více druhů dravců na poměrně malé ploše. Proto musí být na této lokalitě dostatek potravy pro 6 až 8 párů dravců, včetně jejich mláďat.

Hlavní součástí potravy kání je hraboš polní a na této lokalitě by nemělo být problémem zajištění dostatečného množství potravy pro tento hnízdní pár. U pochopa rákosního jde hlavně opět o hraboše polního, vzhledem k okolí lokality na které hnízdí. Dalším zdrojem potravy jsou ptáci, z nichž nejpočetnějším je zřejmě skřivan polní. Z vodních ptáků připadá v úvahu volavka popelavá, v remízu jich hnízdí 10 – 20 párů. Zastoupení lisky černé a kachny divoké není ve větším rozsahu vzhledem k tomu, že na ploše rybníka hnízdí max. do 10 párů lysek a stejné množství kachny divoké. Zdrojem potravy není pravděpodobně ani polodivoký chov kachny divoké v počtech 400 – 500 jedinců ročně. Důvodem je to, že na rybník jsou vysazováni jedinci až v měsíci květnu a ve velikosti neodpovídající možnosti ulovení tak velkého ptáka. Rovněž nebyly nalezeny zbytky potravy tohoto druhu. U luňáka hnědého jsou hlavním zdrojem potravy ryby, které loví na rybnících této rybniční kaskády a vzhledem k velikosti hnízdního okrsku je pro něho dostupných až 10 rybníků v okolí hnízdiště. Dalším zdrojem potravy je rovněž hnízdní kolonie volavky popelavé, kde jsou součástí potravy ryby odebrané volavkám. U luňáků červených je složení potravy více odlišné od luňáka hnědého, z ptáků mohou být zdrojem potravy pěvci, kteří se vyskytují na této lokalitě, ze savců připadá v úvahu pouze hraboš polní. Značnou část potravy tvoří opět ryby, které zčásti loví sám a zbytek odebírá volavkám. Část potravy tvoří rovněž mláďata volavky popelavé, ať již uhynulá nebo odebraná přímo z hnízda v kolonii volavek.

Podmínkou pro tuto poměrně velkou hustotu osídlení lokality je především určitá potravní specializace u jednotlivých druhů dravců. I když mnohé druhy potravy jsou pro všechny druhy stejné, tento fakt je vyvažován množstvím tohoto druhu potravy. V důsledku těchto skutečností ji může lovit více druhů dravců. Zvláště u pochopů je koncentrace hnízdních párů poměrně velká. Pokud bychom posuzovali vhodnou plochu pro hnízdění, což jsou porosty orobince, koncentrace hnízdicích párů by se ještě mohla zvýšit, protože tyto porosty zabírají asi třetinu vodní plochy. Hnízda jednotlivých párů jsou poměrně blízko sebe, někdy dokonce i méně než 10 m.

Zranitelnost tohoto biotopu z hlediska možného poškození nebo zániku je v důsledku intenzivního hospodaření na této lokalitě poměrně vysoká. Remízek, ve kterém hnízdí oba druhy luňáků na okraji hnízdní kolonie volavek popelavých, je běžně obhospodařován jako lesní porost. Pokud by bylo rozhodnuto o provedení těžby dřeva, zanikla by kolonie volavky a s ní i možnost luňáků nejen hnízdit, ale i získávat část potravy, kterou jim tato kolonie poskytuje. Stále je vyvíjen tlak na tzv. mimořádný odstřel volavek popelavých v důsledku působení škod na rybách, které nejsou dostatečně prokázány. To by v konečném efektu znamenalo ohrožení možnosti hnízdění obou druhů luňáků.

Podobná situace je i u porostů orobince, ve kterém hnízdí pochopi. Zde došlo k vybudování lávky pro snadnější lov polodivokých kachen, které jsou na rybníce pěstovány. Toto zařízení prakticky předělilo největší část porostu orobince v jeho okrajové části po téměř celé šířce rybníka. Tím se samozřejmě usnadnil přístup ke hnízdům pochopů. A to nejen pro případné rušení lidmi v době hnízdění, ale i případnému ničení hnízd predátory. Proto pravděpodobně došlo i k tomu, že jeden z hnízdicích párů nevyhníždil, protože hnízdo bylo blízko lávky a pochopi byli rušení natolik, že hnízdo opustili. Podobný osud mělo i druhé hnízdo, kde po vylíhnutí jednoho mláděte nakonec hnízdo zmizelo úplně. Možná bylo zničeno tímto nepovoleným zásahem.

Závěrem lze konstatovat, že chov polodivokých kachen takovýmto způsobem zcela nevyhovuje možnostem přirozeného vývoje ostatních volně žijících druhů ptáků, zvláště této skupině dravců. Počty pěstovaných kachen dosahují na této lokalitě

kolem 500 jedinců, což je takové množství, které zde nebylo ani v době, kdy se zde vyskytovaly pouze divoké kachny. Jedinou výhodou je asi určitý finanční zisk, který se získá odstřelem těchto kachen, ten však velmi významně ovlivňuje v negativním smyslu životní podmínky ostatních volně žijících druhů ptáků.

Ze života čápa černého

Pavel Růžek

Čáp černý (*Ciconia nigra*) je na rozdíl od svého příbuzného čápa bílého (*Ciconia ciconia*) méně známým druhem. Jeho zbarvení, jak sám název napovídá, je především černé, pouze spodina těla je bílá. Zobák a nohy jsou červené. Na rozdíl od svého příbuzného vyhledává k hnízdění staré rozsáhlé lesy s potoky a lesními tůněmi, ve kterých loví potravu, kterou tvoří především drobné rybky, dále hadi, myši, žáby aj. V malé míře i vodní rostliny, které slouží pravděpodobně k snadnějšímu vytváření vývrzků. Je to tažný pták, který se vrací na svá hnízdiště koncem března a v dubnu. Ptáci používají hnízdo několik let po sobě a tak hnízdo časem může dosáhnout značných rozměrů. Na rozdíl od čápa bílého černý čáp klape zobákem velmi zřídka, v období hnízdění vydává u hnízda zvláštní hlasité zvuky. Mláďata se ozývají při kroužkování silnými troubivými zvuky a v obraně klapou i krátce zobákem. V období krmení mláďat je hnízdo cítit pachem po rybách, kteří staří ptáci přinášejí mláďatům. Čápi snášejí 3-5 vajec, rozměrů 68,1 x 48,4 mm. Vejce mají bílou barvu s jemným šedožlutým nádechem a jsou snášena ve dvoudenních intervalech. V sezení se střídají oba partneři 35-40 dní, kdy se líhnou mláďata v rozmezí několika málo dnů. Staří se o ně starají 50-60 dní a poté se mladí vydávají na svoji cestu životem. Pohlavně dospívají ve stáří 3 let. V době tahu ptáci volí jak jihozápadní trasu přes Francii a Španělsko, tak jihovýchodní směr přes Balkán a Malou Asii. Zimoviště leží jižně od Sahary, v oblasti střední Afriky, od Senegalu, Středoafrickou republiku až po Etiopii. V roce 2004 byl hlášen nález z africké Keni ve vzdálenosti 5831 km. Nejznámějším projektem, který sledoval trasu do zimovišť v Africe byla Africká odysea, jejímž hlavním organizátorem je Český rozhlas. V roce 2004 probíhalo již 2. celostátní sčítání černých čápů (první se uskutečnilo v roce 1994), jehož organizátorem byla Agentura ochrany přírody a krajiny (AOPK) ve spolupráci s ČSO, Českým svazem ochránců přírody (ČSOP) a Lesy České republiky (LČR) s.p. Cílem takového sčítání je co nejúplnější podchycení výskytu čápů a zejména jejich hnízdišť na celém území ČR.

Při kroužkování čápů se používají velké barevné kroužky z umělé hmoty s alfanumerickým kódem. V roce 1995 se mi podařilo okroužkovat 5 mláďat a díky odečítacím kroužkům bylo jedno mládě 19.9.1997 odečteno v Izraeli, celkem po 832 dnech od kroužkování ve vzdálenosti 2668 km. Tento pták se vydal na zimoviště jihovýchodní trasou. Další pták, kterého jsem kroužkoval u Přimdy 18.6.2005, byl rovněž označen barevným kroužkem a následně byl již 17.8.2005 opět kontrolován díky barevnému kroužku ve Francii nedaleko Paříže celkem po 60 dnech ve vzdálenosti 842 km. Jak je vidět, lze pomocí kroužkování objasnit řadu nejasností v životě ptáků.

Zajímavá hnízdní lokalita břehulí říčních na Sokolovsku

Miroslava Horáková

Chtěla bych v tomto krátkém příspěvku popsat pozorování průběhu hnízdění břehulí říčních (*Riparia riparia*). Poprvé jsem břehule na této lokalitě pozorovala 17. května 2006. Bylo to v okolí rybníku „Bílá voda“ u Chodova, kvadrát 5742, okres Sokolov. V této době nebylo možné vyloučit, že se jedná ještě o táhnoucí exempláře. V dalším průběhu května a pak v červnu jsem několikrát pozorovala cca 50 ex. lovicí nad hladinou zmíněné vodní nádrže hmyz. Hnízdní kolonii jsem objevila dne 8. července 2006 v kaolinovém dolu v haldě písku ve vzdálenosti asi 500 metrů od vodní hladiny. Celkem jsem napočítala 120 hnízdních nor do nichž zalétávalo asi 70 břehulí. Na západní straně ve stěně vysoké 6 metrů bylo celkem 50 nor, na severní straně ve stěně vysoké asi 8 metrů bylo celkem 70 nor. Při kontrole 31. srpna 2006 jsem zjistila, že se západní stěna vlivem povětrnostních podmínek sesunula. Severní stěna pak byla částečně poškozena navážkou nové vrstvy písku. V blízkosti kolonie jsem napočítala asi 40 břehulí. Při kontrole 11. září 2006 byla kolonie již opuštěná. Myslím si, že zde mají břehule velmi vhodné hnízdní podmínky a jsem zvědavá jestli se sem za rok zase vrátí a zahrní.

SOVDS zavádí nový systém sběru dat

Bedřich Landsfeld

Skupina na ochranu a výzkum dravců a sov při ČSO ve snaze obnovit své původní aktivity zavádí nový systém sběru dat. Od letošního roku je uveden v činnost princip automatického třídění vykazovaných údajů pomocí webových stránek. Databázový program nahrazuje časově náročnou práci koordinátorů a sám sestavuje aktuální přehledy ve smyslu dřívějších tištěných tabulek.

Program je chápán jako pracovní a je určen pouze aktivním členům SOVDS. Tito se musí při prvním vstupu zaregistrovat a poté obdrží oprávnění ke vstupu do databáze. Následně již mohou s programem pracovat. Současně budou mít možnost si zřídit svoji vlastní mailovou adresu pod serverem SOVDS. Pro veřejnost bude určena pouze základní prezentace a přehled o činnosti skupiny, který vznikne jakmile bude databáze naplněna větším počtem dat.

Program eviduje naše tradiční aktivity jako

- faunistická pozorování
- inventarizace hnízd
- evidence ztrát na elektrickém vedení
- evidence zástřelů, otrav
- přehled kroužkování
- přehled o vyvěšování budek a umělých hnízd
- přehled o provedených přednáškách, výstavách apod.

K záznamům je možno přidávat jak komentář tak fotografie, což je výhodné především u spornějších pozorování. Veškerá vykazovaná data je třeba vložit

pomocí přednastavených formulářů a následně je možné s databází pracovat. Program umožňuje vytvářet přehledy podle datumu, druhu, počtu, lokality apod. podle zadání každého uživatele a tím vytváří velký prostor pro snadnou práci s uloženými daty. Databáze byla uvedena do provozu v měsíci září a zatím obsahuje málo informací. Je proto žádoucí, aby se všichni aktivní členové SOVDS zaregistrovali na adrese www.sovds.info/admin a začali vkládat svá data.

Věřím, že se podaří podchytit zájem členů SOVDS na využívání této databáze a tím plynule navázat na několik desetiletí trvající tradici skupiny. V uplynulém období se podařilo díky pilné práci mnoha ornitologů nashromáždit velké množství cenných informací. To nás zavazuje nejen k tomu abychom v práci pokračovali, ale i k posunu našeho úsilí ve smyslu využití širokých možností, které nám nabízí počítačová technika.

Jak jsme hledali tetřevy ve Slavkovském lese

Pavel Řepa

Výskyt tetřeva hlušce v Slavkovském lese je pro nás již po řadu let záhadou. Kdysi se tento ptačí druh vyskytoval pravidelně ve vrcholových partiích Slavkovského lesa, především ve velkých souvislých lesních porostech v okolí Kladské. Pak začal jako v mnoha dalších českých pohořích ubývat. Minimálně v posledních 15-20 letech zjišťujeme tetřevy v této oblasti již jen ojediněle. Přesto však stále ještě zbytky populace přežívají, neboť stále nacházíme velmi ojediněle v zimě stopy ve sněhu, občas má i někdo štěstí a jednoho jedince zahlédne. Ani letošní zima nebyla výjimkou a v polovině ledna se povedlo Václavu Procházkovi vyplašit jednoho kohouta v bezprostředním okolí Kladské. Pozorování z posledních let se naznačují, že přežívají již jen ojedinělí zbylí jedinci. Protože tento stav již trvá přes patnáct let, vtírá se otázka, jak tato populace přežívá. Vždyť s rozmnožováním v této situaci těžko můžeme počítat, ale přesto se stále zřejmě vyskytuje několik posledních mohykánů.

Jedno řešení této záhady nám nabídl bavorský ornitolog August Spitznagel, když nám vylíčil jak zjišťoval systematicky početnost tetřeva hlušce ve Smrčinách (Fichtelgebirge). Pan Spitznagel tvrdí, že zjišťování početnosti střeveva hledáním vyskytujících jedinců je nevhodné. Pozorovatel je pro tyto plaché ptáky i při velmi opatrném chování příliš hlučný a nápadný, takže výsledky takového sčítání jsou nepoužitelné. Za mnohem nadějnější označuje pátrání po pobytovcích stopách (trus, stopy, vypadlé peří). Zvláště akcentuje nálezy peří, neboť z nich je možno stanovit DNA, tudíž jednotlivé nálezy individuálně přiřadit k jednotlivým vyskytujícím se zvířatům a tak i vymapovat jejich okrsky (home range). V Smrčinách zjistil, že populace byla vizuálním sledováním silně podhodnocena, sledováním pobytovcích stop dospěl k tomu, že zde žije populace čítající cca 40 jedinců, tedy populace překvapivě velká.

Snažíme se těchto poznatků využít k pátrání po tetřevěch i ve Slavkovském lese. Bohužel se nenašel nikdo, kdo by se problému věnoval soustavně. Proto jsme zvolili metodu jednorázových akcí. Snažíme se ve vhodném období soustředit větší počet pozorovatelů a důkladně prohlédnout velké úseky lesa. V letošním roce se nám povedlo takovou akci zorganizovat dvakrát. Poprvé se jí účastnili pracovníci Správy CHKO Slavkovský les a několik kolegů ze sousední Správy CHKO Český les. Akce byla zaměřena hlavně na stopy ve sněhu a proběhla v druhé polovině ledna. Bohužel

příliš velká sněhová nadílka způsobila, že díky obtížím s pohybem ve vysokém sněhu byl prohlédnutý úsek nevelký. Lepší podmínky měla akce zaměřená na hledání peří v prvním srpnovém víkendu. Sešlo se přes dvacet pracovníků, mj. i členové Západočeské pobočky ČSO při Západočeském muzeu v Plzni, práci věnovali prakticky celý den, a tak prochodili opravdu rozsáhlé úseky lesů v okolí Kladské, kde jsou soustředěna místa našich občasných pozorování. Bohužel i v tomto termínu byly výsledky velmi slabé. Náhodně byla na jednom místě pozorována tetřeví slepice a ze všech nalezených vzorků peří jsme pouze jediný hodnotili jako peří z tetřeva. Vůbec nebyl nalezen tetřeví trus. Akce chceme ještě v příštích letech aspoň několikrát zopakovat, ale zdá se, zvláště pro úplnou absenci trusu, že naše představa o maximálně několika jedincích byla adekvátní. To by bohužel znamenalo, že i tento druh u nás neodvratně vymizí.

Příčin je mnoho, u tohoto druhu bych však akcentoval mj. rušení přítomností lidí. Pro dnešní mladé lidi je už nemožné si představit, nakolik se zvýšilo v lesích za posledních padesát let rušení pohybem lidí v terénu. Od 50. let minulého století (kdy u nás ještě tetřevi byli relativně hojní) se hlavně díky automobilismu zvýšil počet lidí mnohonásobně. Vždyť lyžaři běžkaři, turisté, cyklisté, rekreatanti, houbaři dnes díky automobilům proniknou bez obtíží i do těch nejdlehlějších lesních zákoutí. A tak zřejmě zbytky tetřevů přežijí dosud destrukci biotopů, výrazné zhoršení potravních podmínek a další příkoří, podléhají systematickému vyrušování.

Pozvánka na podzimní členskou schůzi 2006

Výbor Západočeské pobočky České společnosti ornitologické při Západočeském muzeu v Plzni Vás zve na podzimní členskou schůzi Pobočky, která se koná **v sobotu 2. 12. 2006 v přednáškovém sále Západočeského muzea v Plzni, Kopecského sady 2 (hlavní budova). Začátek v 9 hodin.**

Program:

1. Zahájení
2. Organizační záležitosti
3. Významné životní jubileum RNDr. Stanislav Benedy
4. Volby do nového výboru Pobočky
5. Ornitologické aktuality, různé
6. Přestávka
7. Přednáška Mgr. Tomáše Ryneše: „Putování napříč Srí Lankou“
8. Diskuse k přednášce
9. Závěr

V Plzni dne 7.11 2006

Libor Schröpfer
jednatel

Karel Lang v.r.
předseda